

Говорот како обврска

Пјер Кластр

1974

Да се зборува, пред сè, значи да се има право на говор. Или, поинаку кажано, спроведувањето на власта обезбедува доминација на говорот: господарот е оној што зборува. Подредените само со молчење можат да ја изразат својата почит, покорност или страв. Говорот и власта одржуваат меѓусебен однос така што наклонетоста кон првото се исполнува преку освојување на второто. Човекот на власта – принц, деспот, заповедник – не е само оној што зборува, туку и единствен извор на легитимен говор. Еден секако осиромашен, но многу ефикасен говор, бидејќи формата во која се изразува – заповед – како одговор ја прифаќа само послушноста. Говорот и власта, статички екстреми самите по себе, своето постоење си го должат еден на друг, меѓусебно исполнувајќи се содржински. Иако изгледа дека тоа нивно проникнување е исконско и дека ја надминува историјата, сепак, тоа е дел од неа: во бурните историски превирања, кога биле поразени силите кои се заканувале дека потполно ќе ги раздвојат и уништат, говорот и власта можеле да се набљудуваат во моментот на својата средба. Да се освои власта значи да се освои правото на говор.

Се разбира, сите горни забелешки, пред сè, и во најголема мера, се однесуваат на општествата кои се темелат на поделбата надредени/подредени, господари/робови, лидери/граѓани, итн. Главен знак на таа поделба е цврстиот, неразделив и можеби неповратен факт на власта одвоена од општеството како целина, бидејќи со неа располагаат само неколкумина. Власта одвоена од општеството, од сега се спроведува над општеството и ако е потребно, против општеството. Во таа смисла, досега вниманието беше насочувано на цела низа општества со држава, од најстарите деспотства и современи тоталитарни држави, до модерните демократии, чиј државен апарат со целиот свој либерализам ништо помалку не инсистира на далечинска контрола на општеството преку правото на легитимно насилство.

Власта и говорот, говорот и власта, рака под рака: навикнавме во тоа да гледаме нешто сосема природно. Сепак, фактите кои ги собра етнологијата не можат да се игнорираат: светот на примитивните заедници - уште еднаш, заедниците без држава – за чудо, ни нуди докази за истото сојузништво на говорот и власта кое постои и во општествата со држава. Над племето владее поглаварот, а неговата власт се протега и над јазикот на племето. Во примитивните американски племиња, на кои овде најмногу се задржуваме, поглаварот - човекот од власта - во исто време држи монопол над правото на говор.

Прашањето кое се поставува кај Дивјаците не е „кој е тој поглавар“ туку „кој меѓу нас е оној што зборува“? Господарот на зборовите е оној кој во многу групи се нарекува поглавар.

Така изгледа дека власта и говорот не можат да бидат разгледувани одвоено, бидејќи нивната јасна метафоричка врска е воочлива како кај примитивните заедници, така и кај оние со држава. Но, би било погрешно кога на ова место би се откажале од понатамошно истражување. Истиот радикален прекин кој ги раздвојува општествата на оние со држава и оние без држава, влијае и на врската на власта и говорот во тие општества. Како функционира таа врска во општествата без држава? Во тој поглед, примерот на индијанските племиња е повеќе од речит.

Врската помеѓу власта и говорот во исто време е сосема привидна и многу длабока. Ако во општествата со држава говорот е право на Власта, во заедниците без држава тоа е нејзина обврска. Или, поинаку речено, индијанските заедници не го признаваат правото на говор на поглаварот затоа што е поглавар: тие очекуваат човекот на кого му е судено

да биде поглавар да го докаже своето владеење со зборови. Племето бара да го слушне. Поглаварот кој не му се обраќа, повеќе не е поглавар.

Да нема забуни, овде не мислам на склоноста, која им е толку драга на многу Дивјаци, кон говорничката вештина и убавото, возвишено изразување. Овде не станува збор за естетика, туку за политика. Целата политичка филозофија на примитивните заедници може да се согледа преку обврската на поглаварот да биде Говорник. Тоа е точката во која власта го шири својот простор, но на неочекуван начин. Токму природата на тој добро увежбан говор, кој племето толку скрупулозно очекува да го слушне, укажува на вистинското место кое власта го зазема во примитивната заедница.

Што зборува поглаварот? Како воопшто изгледа тој говор? Пред сè, тоа е ритуален чин. Речиси без исклучок, водачот се обраќа на групата во текот на денот, в зори и пред самрак. Протегнувајќи се во својата лежалка или седејќи покрај својот оган, поглаварот почнува гласно да го изговара очекуваниот говор. Притоа, тој навистина мора да биде многу гласен, ако сака некој да го слушне; затоа што, додека тој зборува, луѓето не се собираат околу него, цагорот не престанува, сите продолжуваат да си ја гледаат својата работа, како ништо да не се случува. Поглаварот не зборува за некој да го слуша. Парадокс: никој не му посветува внимание на поглаварот што зборува. Или, поточно, сите се прават дека не го забележуваат. Ако поглаварот, по правило, мора да ја преземе улогата на Говорник, луѓето на кои им се обраќа се должни да се прават дека не го слушаат.

Од една страна, тие со тоа не губат многу. Зошто? Затоа што поглаварот, колку и да е опширен, буквално не кажува ништо. Неговиот говор се состои од многупати повторените пофалби на сметка на традиционалниот начин на живот: „Нашите предци живееле добро следејќи ги древните обичаи. Затоа го следиме нивниот пример, ако сакаме да живееме во мир и слога“. И тоа е буквално сè. Затоа не треба да нè чуди што никој не се возбудува поради тоа.

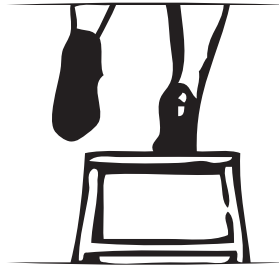
Што означува самиот чин на говор во овој случај? Зошто поглаварот мора да зборува, ако не кажува ништо. Кое барање го задоволува овој празен говор кој доаѓа од привидното седиште на власта?

Говорот на поглаварот е празен токму затоа што тоа не е говор на Власта. Во заедниците без држава поглаварот не е носител на власта. Од тоа следува дека неговиот збор никогаш не може да стане збор на Власта, на авторитетот. А наредбата? Токму тоа е она што поглаварот никогаш не би можел да го изговори; тоа е содржината со која не му се дозволува да го исполни неговиот говор. Поглаварот кој би се обидел да направи такво нешто би се соочил со тотална непослушност, а веројатно наскоро би бил разрешен од својата должност. Поглаварот кој е доволно луд, не толку за да ја злоупотреби власта, која и онака ја нема, туку воопшто да помисли да стекне каква било власт, веднаш бидува напуштен. Примитивното општество го одбива секој облик на одвоена власт, бидејќи тоа, а не поглаварот, е единствен носител на власта.

Примитивното општество добро знае дека насилството е суштина на секоја власт. Цврсто држејќи се до тој став, тоа постојано ја раздвојува власта од која било институција на власта, наредба на поглаварот. Токму областа на говорот овозможува да се повлече јасна линија која ја нагласува оваа раздвоеност. Дозволувајќи поглаварот да се движи само во областа на говорот - а тоа значи: во областа која е чиста спротивност на насилството - племето постигнува сите работи да останат на свое место: Власта останува исклучива сопственост на општественото битие; никаков поинаков распоред на силите

не смее да го наруши таквиот општествен поредок. Обврската на поглаварот да зборува, редовно да го испорачува тој секогаш ист, празен говор кој му го должи на племето, и кој претставува негов неотплатлив долг, е токму оној механизам кој го спречува човекот на Говорот да стане човек на Власта.

Анархистичка библиотека

Пјер Кластр
Говорот како обврска
1974

Pjer Klastr, *Društvo protiv države: Eseji iz političke antropologije*, Porodična biblioteka br. 2, anarhija/blok 45, 2002. anarhisticka-biblioteka.net
Наслов на оригиналот: "Le devoir de parole", *La Société contre l'état*; Editions de Minuit, Paris, 1974. Превод: Алек Кузмановски.

www.anarhisticka-biblioteka.org